

РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 011 «ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ» ДО ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

RESULTS OF THE PEDAGOGICAL EXPERIMENT ON TRAINING FUTURE MASTERS IN THE SPECIALTY 011 «EDUCATIONAL, PEDAGOGICAL SCIENCES» FOR THE APPLICATION OF MODERN MANAGEMENT TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL ACTIVITIES

У статті представлено результати педагогічного експерименту, спрямованого на підготовку майбутніх магістрів спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності. У дослідженні змодельовано структурно-функціональну характеристику готовності викладачів, яка включає мотиваційно-цільовий, когнітивно-змістовий та праксеологічно-діяльнісний критерії.

З метою визначення рівня сформованості кожного структурного компонента та загального рівня готовності розроблено авторський Опитувальник «Діагностика стану готовності майбутніх магістрів до застосування управлінських технологій у професійній діяльності», який створено з використанням низки традиційних процедур, в яких добір запитань та кейсів, додаткових запитань для експертного оцінювання дав змогу досягти максимально можливої операціоналізації та валідності.

Експеримент проведено на базі чотирьох українських університетів, зокрема Класичного приватного університету та Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. На підготовчо-накопичувальному етапі, до якого віднесено багаторічну особисту практику пошукової апробації методів і технологій педагогічного менеджменту експліковано суттєві недоліки та суперечності фахової підготовки майбутніх викладачів ЗВО.

У ході експерименту сформовано дві групи студентів: експериментальна група (ЕГ) та контрольна група (КГ). За результатами діагностування ЕГ продемонструвала значно вищий рівень готовності до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності порівняно з КГ.

Статистичні дані свідчать про ефективність впровадження організаційно-педагогічних умов, розроблених авторами. У ЕГ більше учасників із високим рівнем готовності (32%), тоді як у КГ цей показник становив лише 15%. Висновки підтверджують, що застосування авторської моделі суттєво покращило рівень підготовки студентів до професійної діяльності.

Ключові слова: педагогічний експеримент, професійна підготовка, готовність до застосування сучасних управлінських технологій, майбутні магістри, спеціальність 011

«Освітні, педагогічні науки», сучасні управлінські технології, організаційно-педагогічні умови.

The article presents the results of a pedagogical experiment aimed at training future masters in the specialty 011 "Educational, Pedagogical Sciences" for the application of modern management technologies in professional activities. The study models the structural and functional characteristics of teacher readiness, which include motivational-target, cognitive-content, and praxeological-activity criteria.

To determine the level of formation of each structural component and the overall level of readiness, an author's Questionnaire "Diagnostics of the Readiness of Future Masters to Apply Management Technologies in Professional Activities" was developed. It was created using a series of traditional procedures, where the selection of questions and cases, along with additional questions for expert evaluation, allowed achieving maximum possible operationalization and validity.

The experiment was conducted at four Ukrainian universities, including the Classical Private University and Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko. At the preparatory-accumulative stage, which involved many years of personal practice in the search for methods and technologies of pedagogical management, significant shortcomings and contradictions in the professional training of future university teachers were identified.

During the experiment, two groups of students were formed: the experimental group (EG) and the control group (CG). According to the diagnostic results, the EG demonstrated a significantly higher level of readiness to apply modern management technologies in professional activities compared to the CG.

Statistical data indicate the effectiveness of the organizational and pedagogical conditions developed by the authors. More participants in the EG had a high level of readiness (32%), while in the CG, this indicator was only 15%. The conclusions confirm that the application of the author's model significantly improved the level of student preparation for professional activities.

Keywords: pedagogical experiment, professional training, readiness to apply modern management technologies, future masters, specialty 011 "Educational, Pedagogical Sciences", modern management technologies, organizational and pedagogical conditions.

УДК 378:002 УДК: 378.046-021.68-04361:005
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.54>

Дудчак Г.П.

аспірант кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Поява останнім часом великої кількості наукових шкіл та досліджень, що в межах наукової спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» обирали

об'єктом своєї уваги підготовку майбутніх викладачів вищої школи (І. Анненкова [1], Н. Батечко [2], І. Княжева [3], В. Кулешова [7], Н. Мирончук [10], О. Самодумська [14], І. Силадій [15], Т. Федірчик

[17] та ін. свідчать про великий інтерес до покращення результатів освітнього процесу університетах та закладах вищої освіти в питанні формування базових та прикладних компетентностей, однією з яких є «здатність розв'язувати актуальні проблеми освітнього менеджменту» [11].

Утім, поодинокі випадки, коли дослідники безпосередньо спрямували фокус своєї уваги на суто управлінську складову підготовки викладачів вищої школи (О. Товстоп'ятова [16], Д. Козлов [6]), лише підкреслюють фрагментарність та обмежений характер наукових досліджень у зазначеному векторі.

З цих причин нами змодельовано структурно-функціональну характеристику готовності майбутніх викладачів до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності, яка включає мотиваційно-цільовий; когнітивно-змістовий та праксеологічно-діяльнісний критерії та авторську сукупність необхідних та достатніх організаційно-педагогічних умов їх формування.

З метою визначення рівня сформованості кожного структурного компонента та загального рівня готовності розроблено авторський Опитувальник «Діагностика стану готовності майбутніх магістрів до застосування управлінських технологій у професійній діяльності», який створено з використанням низки традиційних процедур, в яких добір запитань та кейсів, додаткових запитань для експертного оцінювання дав змогу досягти максимально можливої операціоналізації та валідності.

Перевірка результативності зазначених умов стала останнім етапом нашого дослідження та **метою** даної наукової статті.

Результати власних досліджень. Розгортання експериментальної роботи здійснювалося на базі чотирьох українських університетів, в одному з яких (Класичний приватний університет) реалізовано цілісно авторські пропозиції, відображені в розробленій моделі процесу формування готовності майбутніх магістрів зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності.

Експериментальна робота реалізовувалася згідно вимог, процедур і рекомендацій щодо проведення педагогічного експерименту, викладених у працях Т. Волобуєвої [3], С. Гончаренка [4], В. Курило, Є. Хриков [8], Г. Лавренєвої і М. Шишкіної [9, с. 30], нами було реалізовано цілісну сукупність авторських ідей.

На **підготовчо-накопичувальному етапі**, до якого віднесено багаторічну особисту практику пошукової апробації методів і технологій педагогічного менеджменту експліковано суттєві недоліки та суперечності фахової підготовки майбутніх викладачів ЗВО.

Констатувальний етап науково-дослідної роботи, включав розроблення авторського

опитувальника «Діагностика стану готовності майбутніх магістрів до застосування управлінських технологій у професійній діяльності» (далі Опитувальник).

Опитувальник містить 24 тестових завдання, що об'єднані у три групи, кожна з яких відповідає об'єктованому компоненту готовності і містить 8 запитань та кейсів для аналізу. Кожне запитання має чотири пропонованих варіанти відповіді: варіант А – засвідчує високий рівень сформованості відповідного компонента і оцінений у три бали, варіант Б – відповідає середньому рівню за шкалою оцінювання (два бали), варіант В – відповідає низькому рівню (один бал), варіант Г – свідчить про відсутність готовності (нуль балів).

Зміст запитань та сгенеровані кейси відтворюють сутнісні ознаки авторської структурно-функціональної характеристики готовності на трьох рівнях прояву: високому, середньому та низькому.

Оцінка кожного компонента позначалася: мотиваційно-цільового компонента – $O_{м-ц}$; когнітивно-змістового – $O_{к-з}$; праксеологічно-діяльнісного – $O_{п-д}$. Оцінки мотиваційно-цільового та когнітивно-змістового компонентів отримувалася за результатами анкетування здобувачів освіти. А за оцінками праксеологічно-діяльнісного компонента, отриманими в результаті анкетування студентів та діагностування їх експертною групою, обчислюється середня значення, яке і є оцінкою цього компонента $O_{п-д}$.

Для переведення оцінок компонентів готовності у загальну оцінку було проведено процедуру експертного оцінювання для визначення коефіцієнтів значущості кожного компонента. Кількість залучених експертів – 7 осіб, що достатньо для нашого дослідження [12, с. 233]. Експерти оцінили кожен компонент готовності оцінками від 1 (мінімальна оцінка) до 3 (максимальна).

За першим компонентом 5 експертів виставили 1 бал, 1 експерт – 2 і 1 експерт – 3 бали. Загальна кількість балів для першого компонента становить – 10 балів. Аналогічно розрахована кількість балів за кожним компонентом: когнітивно-змістовий – 12; праксеологічно-діяльнісний – 20. Загальна кількість балів дорівнює 42.

Визначено вагові коефіцієнти (V_1-V_3) кожного компонента готовності майбутніх магістрів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності. Для цього кількість балів за кожним компонентом поділено на загальну кількість балів:

$$V_1 = \frac{10}{42} = 0,2; V_2 = \frac{12}{42} = 0,3; V_3 = \frac{20}{42} = 0,5$$

де V_1 – коефіцієнт значущості мотиваційно-цільового компонента в структурі готовності;

V_2 – коефіцієнт значущості когнітивно-змістового компонента в структурі готовності;

V_3 – коефіцієнт значущості праксеологічно-діяльнісного компонента в структурі готовності;

Завдяки отриманим ваговим коефіцієнтам побудовано формулу для отримання значення сформованості готовності майбутніх магістрів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності – формула (1):

$$K_r = 0,2 \cdot O_{m-ц} + 0,3 \cdot O_{к-з} + 0,5 \cdot O_{п-д} \quad (1)$$

де K_r – коефіцієнт готовності

Запропонований Опитувальник передбачає, що з кожного компонента здобувачі освіти можуть отримати максимально 24 бали. Цей числовий показник ділиться на 3 рівні: високий – 18–24; середній – 10–17; низький – 0–9.

У 2020 році було здійснено **констатувальний експеримент**, який включав пілотне опитування випускників магістратури за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». Загалом в опитування взяли участь 125 випускників 4 закладів вищої освіти Класичного приватного університету (26 осіб), Запорізького національного університету (37), Полтавського національного педагогічного університету (29) та ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (33).

Сформульовані на констатувальному етапі науково-дослідної роботи **гіпотези** відображають високий рівень готовності майбутніх магістрів зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності як бажаний формалізований результат їх цілісної професійної підготовки, головним шляхом досягнення якого може бути забезпечення визначених організаційно-педагогічних умов.

Формувальний етап науково-дослідної роботи включав реалізацію педагогічного експерименту

з перевірки ефективності авторських інновацій, а останнім, **контрольно-оцінювальним** етапом науково-дослідної роботи, стало проведення фінальної діагностики учасників педагогічного експерименту, оброблення і статистичний аналіз отриманих результатів, формулювання висновків.

У формувальному експерименті, який проходив в 2022–2023 рр. прийняло участь дві групи здобувачів освіти: Класичний приватний університет (ЕГ – 22 особи) та Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка (КГ – 20 осіб).

На контрольно-оцінювальному етапі науково-дослідної роботи за допомогою, розробленого нами Опитувальника було проведено діагностування здобувачів освіти ЕГ і КГ. Результати діагностики включали співбесіду майбутніх викладачів закладів вищої освіти з представниками експертної групи.

Розподіл здобувачів освіти КГ за рівнями сформованості окремих компонентів готовності до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності засвідчив приблизно схожі показники здобувачів освіти (рис. 1).

Як видно з рисунку, кількість здобувачів освіти з низьким рівнем майже однакові: мотиваційно-цільовий компонент 45%, когнітивно-змістовий – 45%, праксеологічно-діяльнісний – 50%. Кількість студентів з середнім рівнем сформованості для трьох компонентів: 30% здобувачів освіти продемонстрували цей рівень за мотиваційно-цільовим компонентом, 40% – за когнітивно-змістовим, 35% – за праксеологічно-діяльнісним. Високий рівень сформованості цих компонентів продемонстрували 25% респондентів за мотиваційно-цільовим компонентом, 15% – за когнітивно-змістовим, 15% – за праксеологічно-діяльнісним.

В ЕГ ці показники значно кращі (рис. 2).

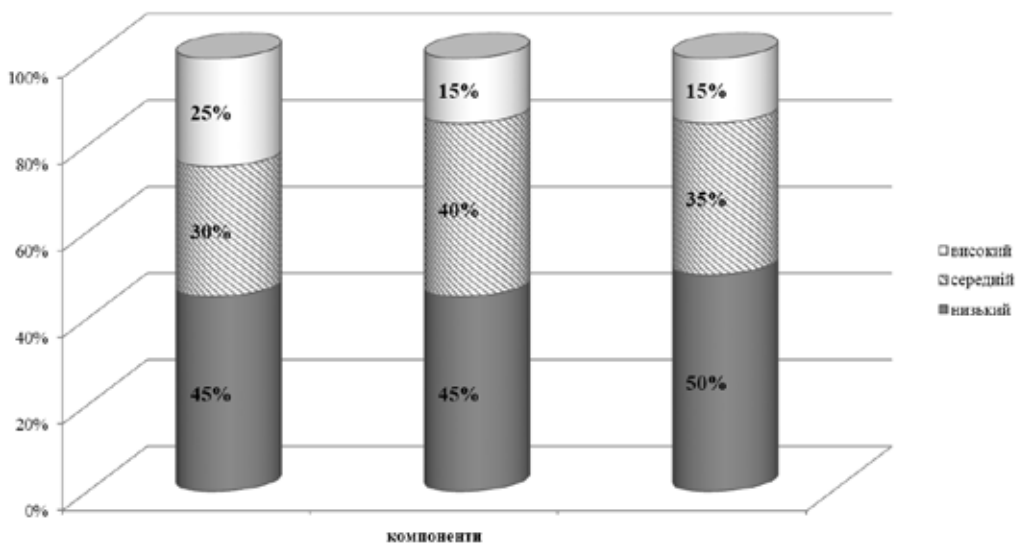

Рис. 1. Розподіл здобувачів освіти КГ за рівнями сформованості компонентів готовності до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності

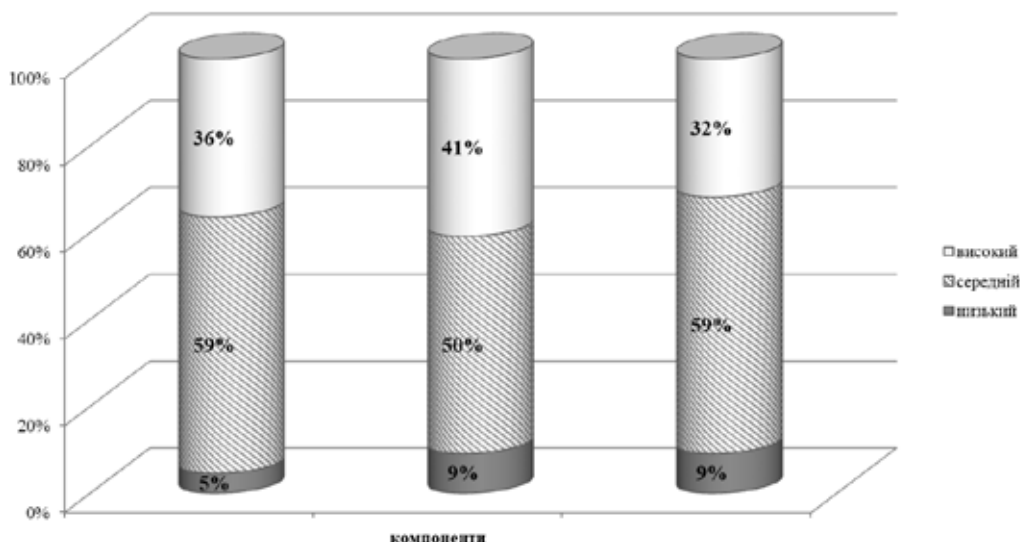

Рис. 2. Розподіл здобувачів освіти ЕГ за рівнями сформованості компонентів готовності до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності

Дуже малий відсоток здобувачів освіти продемонстрували низький рівень: мотиваційно-цільовий компонент 5%, когнітивно-змістовий – 9%, праксеологічно-діяльнісний – 9%. Кількість студентів з середнім рівнем сформованості для трьох компонентів: 59% здобувачів освіти продемонстрували цей рівень за мотиваційно-цільовим компонентом, 50% – за когнітивно-змістовим, 59% – за праксеологічно-діялісним. Високий рівень сформованості цих компонентів продемонстрували 36% респондентів за мотиваційно-цільовим компонентом, 41% – за когнітивно-змістовим, 32% – за праксеологічно-діялісним.

Як результат в КГ готовність здобувачів освіти до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності є таким (рис. 3): найбільша частка студентів (45%) продемонструвала низький рівень; дещо менше студентів (40%) з середнім рівнем; з високим рівнем було виявлено 15% здобувачів освіти.

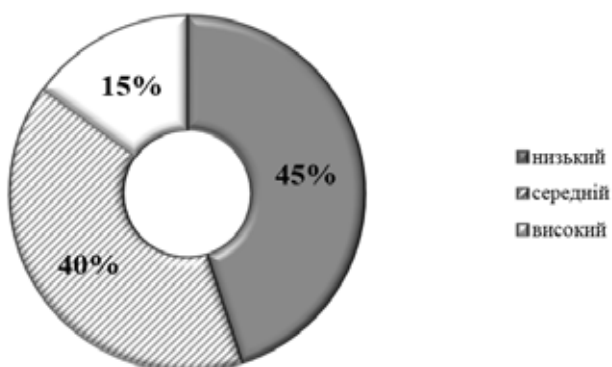

Рис. 3. Розподіл респондентів КГ за рівнями сформованості готовності до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності

В ЕГ готовність здобувачів освіти до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності значно відрізняється від КГ (рис. 4): найменша частка студентів (5%) продемонструвала низький рівень; у дуже великій кількості студентів (63%) було виявлено середній рівень; значна частка здобувачів освіти (32%) продемонстрували високий рівень.

Розраховані по формулам описові статистичні показники середнє, стандартне відхилення та коефіцієнт варіації наведені в табл. 1. Середні значення оцінок компонентів готовності та готовності до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності в КГ майже не відрізняються від аналогічних значень, отриманих на констатувальному етапі експерименту. У той же час показники розкиду оцінок (стандартне відхилення і коефіцієнт варіації) свідчать про сильне розсіювання оцінок відносно середньої оцінки. В ЕГ середні оцінки набагато кращі, ніж в КГ:

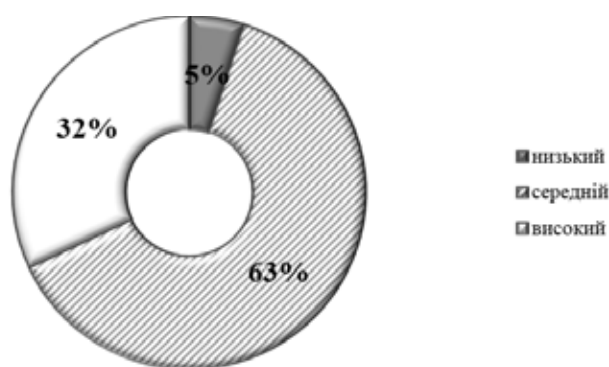

Рис. 4. Розподіл респондентів ЕГ за рівнями сформованості готовності до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності

Описові статистичні показники за результатами контрольньо-оцінного експерименту

Група	Описовий статистичний показник	Компонент			Готовність
		мотиваційно-цільовий	когнітивно-змістовий	праксеологічно-діяльнісний	
КГ	$\bar{X}$	12,2	11,8	10,9	11,4
	S_x	6,4	5,7	5,5	4,8
	V_x	53%	49%	50%	42%
ЕГ	$\bar{X}$	16,0	16,0	16,1	16,0
	S_x	4,4	3,9	3,8	3,4
	V_x	28%	25%	24%	21%

мотиваційно-цільовий компонент 16,0; когнітивно-змістовий – 16,0; праксеологічно-діяльнісний – 16,1; готовність – 16,0. Одночасно показники розсіювання значно менші й відповідають середньому рівню розсіювання оцінок відносно середнього.

Для перевірки розбіжностей між двома групами ЕГ і КГ сформульовані статистичні гіпотези:

H_0 : за рівнем сформованості готовності (компонентів готовності) респондентів ЕГ та КГ до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності не розрізняються.

H_1 : за рівнем сформованості готовності (компонентів готовності) респондентів ЕГ та КГ до застосування сучасних управлінських технологій у професійній діяльності значуще розрізняються.

Як і напередодні формульованого експерименту для перевірки цих гіпотез ми скористалися критерієм Манна-Вітні. Розраховані по формулі емпіричні значення критерія Манна-Вітні наведені в табл. 2. Порівняння критичного значення $U_{кр} = 154$ (для $\alpha = 0,05$) з емпіричними значеннями свідчить, що на рівні $\alpha < 0,05$ нульова гіпотеза була відхилена і прийнята альтернативна гіпотеза.

Отже, перевірка статистичних гіпотез за допомогою критерія Манна-Вітні довела ефективність впровадженної в освітній процес підготовки майбутніх магістрів спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», що наочно демонструють підсумовані результати: загальний рівень готовності в ЕГ: 7 учасників мають високий рівень готовності, 14 учасників – середній рівень і 1 учасник – низький

рівень, а у контрольній групі (КГ) 3 учасники мають високий рівень готовності, 8 учасників – середній рівень і 9 учасників – низький рівень.

Таким чином експериментальна група показала кращі результати порівняно з контрольною групою за всіма компонентами готовності. У ЕГ більше учасників з високим рівнем готовності (7 осіб) порівняно з КГ (3 особи), а у КГ значно більше учасників з низьким рівнем готовності (9 осіб), ніж у ЕГ (1 особа). На жаль, в процесі експертної співбесіди нами виявлено у двох випадках випадковий характер відповідей респондентів, які з різних причин надто зверхньо поставилися до наукової процедури та не надали пояснень з якої саме причини вони обрали ті чи інші відповіді у блоці праксеологічно-діяльнісної оцінки.

Це свідчить про те, що інтервенції, застосовані до експериментальної групи, мали позитивний вплив на їхню готовність до застосування управлінських технологій у професійній діяльності, отже гіпотеза про доцільність використання авторської сукупності необхідних і достатніх організаційно-педагогічних умов підтвердилася, а мета дисертації досягнута.

Висновки. 1. На контрольньо-оцінювальному етапі дослідження було проведено діагностування за допомогою опитувальника та співбесіди з експертами. Результати діагностики показали значно вищий рівень готовності у ЕГ порівняно з КГ за всіма компонентами (мотиваційно-цільовий, когнітивно-змістовий, праксеологічно-діяльнісний).

Таблиця 2

Емпіричні значення критерію Манна Вітні порівняння результатів діагностування готовності випускників ЕГ та КГ

Показник	Компонент			Готовність
	мотиваційно-ціннісний	когнітивно-змістовий	праксеологічно-діяльнісний	
U_{emp}	137,0	114,0	100,5	95,5
α	< 0,05	< 0,05	< 0,05	< 0,05
Гіпотеза, що приймається	H_1	H_1	H_1	H_1

У контрольній групі частка студентів, які показали низький рівень готовності – 45%, у той час як у ЕГ цей показник становив лише 5%. Високий рівень готовності виявлено у значної частки студентів ЕГ (32%) порівняно з КГ (15%).

2. Статистичні та емпіричні узагальнення результатів опитування свідчить, що в результаті педагогічного експерименту, змістова і цільова сторони якого створені на базі авторської сукупності організаційно-педагогічних умов, виникли невідповідні істотні зрушення в мотиваційно-цільовій, когнітивно-змістовній та праксеологічно-діяльній характеристиках суб'єктів експериментального педагогічного процесу. Перевірка статистичних гіпотез за допомогою критерія Манна-Вітні довела ефективність впровадженої в освітній процес підготовки майбутніх магістрів спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», що наочно демонструють підсумовані результати. Експериментальна група показала кращі результати порівняно з контрольною групою за всіма компонентами готовності. У ЕГ більше учасників з високим рівнем готовності (7 осіб) порівняно з КГ (3 особи), а у КГ значно більше учасників з низьким рівнем готовності (9 осіб), ніж у ЕГ (1 особа). Отже процес формування готовності майбутніх викладачів до застосування сучасних управлінських технологій в професійній діяльності відбувся успішно.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Анненкова І. П. Теорія і методика моніторингу якості професійної діяльності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів : дис... док. пед. наук : 13.00.06. Київ, 2016. 506 с.
2. Батечко Н. Г. Теоретико-методологічні засади підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури: дис. ... док. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 669 с.
3. Волобуєва Т. Б. Методичні основи педагогічного дослідження. Наукова скарбниця освіти Донеччини. 2013. № 3. с. 76–77.
4. Гончаренко, С. У. (2010). Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ, Вінниця: ТОВ фірма «Планер». 308 с.
5. Княжева І. А. Теоретико-методологічні засади розвитку методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури : монографія : Одеса, 2014. 328 с.
6. Козак Л. В. Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності: монографія : Київ, 2014. 600 с.
7. Кулешова В.В. Формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін у системі післядипломної освіти: монографія : Харків, 2014. 442с.
8. Курило, В. С., Хриков, Є. М. (Ред.). (2013). Методологічні засади педагогічного дослідження. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».
9. Лавренєєва Г. П., Шишкіна М. П. Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту. Київ: ІІТЗН, 2007. 74 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11083851.pdf> (дата звернення 12.04.2023).
10. Мирончук Н. М. Теоретичні і методичні основи контекстної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності : дис... док. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2020. 523 с.
11. Наказ МОН №520 від 11 травня 2021 року Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти ??
12. Пшенична О. С., Матвіїшина Н. В. Система обробки результатів експертного оцінювання в педагогічних дослідженнях. Інформаційні технології в освіті та науці : зб. наук. праць. 2018. Вип. 10. С. 232–238,
13. Руденко В. М., Руденко Н. М. Математичні методи в психології : підручник. Київ : Академвидав, 2009. 384 с.
14. Савіцька В. В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на засадах праксеологічного підходу : дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2015. 321 с.
15. Силадій Іван Силадій І.М. Підготовка менеджерів освіти до управлінської діяльності. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання. – Випуск 19 : збірник наукових праць. Київ, 2011. С. 175–179.
16. Толстоп'ятова О. В. Формування управлінсько-комунікативних якостей у майбутніх викладачів природничих дисциплін у навчально-виховному процесі класичного університету дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Донецьк, 2014. 277 с.
17. Федірчик Т. Д. Теоретико-методичні засади розвитку педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи в процесі науково-педагогічної діяльності : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Чернівці, 2016. 452 с.